25 Αυγούστου 2014

Εμμανουήλ Κριαράς, η διαδρομή ενός σπουδαίου

Για τον θάνατο του Εμμανουήλ Κριαρά είναι δύσκολο να νιώσει κανείς τη συνήθη θλίψη του αποχαιρετισμού. Υπεραιωνόβιος – πέθανε σε ηλικία 108 χρονών – έζησε, είδε, στοχάστηκε, μελέτησε (κυρίως), δίδαξε, γνωμάτευσε για το βίο, την πολιτική, την κοινωνία, την ελληνική γραμματεία περισσότερο από τον καθένα. Νιώθει όμως μια τρυφερή μελαγχολία για το είδος του ανθρώπου που χάνεται. Ενός ανθρώπου που αγάπησε με πάθος την επιστήμη του («η φιλεργία είναι το βασικό προσόν μου», έλεγε), ευρυμαθή και πεπαιδευμένου ποτέ σε παρελθόντα χρόνο.

Ο καθηγητής Εμμ. Κριαράς δε σταμάτησε να μελετάει και να αντλεί πληροφορίες, να συναντά φοιτητές, φίλους, πολιτικά πρόσωπα, ως το τέλος του βίου του. Ένας άνθρωπος 108 ετών, εξαντλητικά παρών: «Στην υπερεκατονταετή ζωή μου δεν θυμάμαι ποτέ αντίστοιχη περίοδο με ανάλογα πολιτικά και κυρίως – οικονομικά αδιέξοδα. Θα ήθελα να είχα πεθάνει, να μην είμαι αναγκασμένος να βιώνω αυτές τις καταστάσεις στον τόπο μου. Φταίμε όμως κι εμείς».

Ο καθένας μας να ξεπεράσει τον εαυτό του (συνέντευξή του στην «Κ» πριν από δυο χρόνια (4/04/2012)

Της Γιωτας Μυρτσιώτη
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ. «Σήμερα περισσότερο από ποτέ η χώρα χρειάζεται μεταρρυθμίσεις, διότι το σύστημα το οποίο διαβιώσαμε τα τελευταία χρόνια μάς οδήγησε στον πάτο, σε πτώχευση κάθε κοινωνικής και πνευματικής δραστηριότητας. Ιδιαίτερα στο εκπαιδευτικό και το πολιτικό. Αναγκαίο πάνω απ' όλα είναι να αλλάξουμε νοοτροπία. Οχι μόνο στην πολιτική και τα κόμματα, αλλά σε ατομικό επίπεδο, γιατί όλοι μαζί έχουμε συμβάλει στη δημιουργία αυτού του νεοελληνικού αδιεξόδου».

Διανύοντας τον 106ο χρόνο της ζωής του, ο ομότιμος καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ Εμμανουήλ Κριαράς δεν κατάφερε φέτος να παραστεί στη φιλολογική συνεύρεση του ΑΠΘ για τη γλώσσα της Παιδείας. Η «προχωρημένη ηλικία και λόγοι υγείας», όπως ανέφερε στο γραπτό μήνυμά του, δεν του επέτρεψαν να απευθύνει ο ίδιος τον χαιρετισμό στην έναρξη του συνεδρίου για να εκφράσει τις πάγιες απόψεις του. Η ψυχή του όμως ήταν εκεί. Και η αγωνία του ίδια.

Το δίδαγμα του Ελύτη

Τη διατύπωσε για μια ακόμη φορά στην «Κ» σε μια ολιγόλεπτη συνάντηση, στο σπίτι του, στην οδό Αγγελάκη, λίγες ώρες πριν από την έναρξη του συνεδρίου, αφιερωμένο στα 100 χρόνια από τη γέννηση του Οδυσσέα Ελύτη. «Δεν αρκεί μόνο η ελπίδα την οποία, κατά ορισμένους, μεταφέρει στο δίδαγμά του ο Ελύτης. Χρειάζεται σωφροσύνη και νηφαλιότητα. Λιγότερος εγωισμός, υπέρβαση για να εξέλθει από τα δεινά ο τόπος. Εχω εκφράσει και στο παρελθόν πόσο απογοητευμένος νιώθω. Δεν είμαι ειδικός, αλλά ένας σκεπτόμενος άνθρωπος που ζει τον πνευματικό βίο χωρίς να με εγκαταλείψει ποτέ το ενδιαφέρον για τα κοινωνικά και πολιτικά πράγματα. Από νέος υπήρξα σοσιαλιστής και παραμένω. Πιστεύω ότι η σωστή σοσιαλιστική ιδεολογία μπορεί να βοηθήσει τον τόπο να προχωρήσει. Θεωρώ όμως ότι για να εξέλθει η χώρα από την κρίση κοινωνική, πολιτική και πνευματική, χρειάζεται ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα μέσα σ' ένα υγιές πολιτικό σύστημα. Αναγκαίο γι' αυτό είναι να προχωρήσουν οι μεταρρυθμίσεις σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και σε κάθε τομέα του πολιτικού και κοινωνικού βίου, που θα οδηγήσουν στην ανόρθωση της Παιδείας και του τόπου».

Η εφαρμογή του νόμου για τα ΑΕΙ ωστόσο έχει «παγώσει», υπάρχουν αντιδράσεις. «Αντιδρούν όσοι δεν ωφελούνται από τις αλλαγές. Πρέπει να καταπολεμήσουμε την κούφια κι ανόητη αντίδραση και να κατανοήσουμε ότι κάθε μεταρρύθμιση

φέρνει νέα στοιχεία. Το καινούργιο, δεν είναι πάντα εύκολα δεκτό από όλους, μπορεί να έχει προοδευτικότητα ή οπισθοδρομικότητα. Πρέπει όμως να εφαρμοστεί, να κριθεί και εν ανάγκη να τροποποιηθεί στα σημεία που δεν βοηθούν την εκπαίδευση να πάει μπροστά».

Αλλαγή νοοτροπίας παντού

Η κρίση παιδείας ως απόρροια της γενικότερης κρίσης ή το αντίθετο; Οι ίδιες οι αντιδράσεις για τις μεταρρυθμίσεις δηλώνουν ήδη βαθιά κρίση. Αναμφισβήτητα πρόκειται και για κρίση παιδείας. Τα πανεπιστημιακά Ιδρύματα υστερούν σε πολλούς τομείς. Η προσφορά τους σήμερα υπολείπεται. Η οργάνωσή τους επίσης. Η πολιτεία όλων των καθηγητών και η πολιτεία όλων των φοιτητών πρέπει να πάρει άλλη μορφή. Το πανεπιστήμιο να αποκτήσει οντότητα. Αυτό όμως είναι συμφυές με όλη την πνευματική συγκρότηση του ελληνισμού».

Τι χρειάζεται πάνω απ' όλα αυτός ο τόπος; Εντιμους πολιτικούς για να μας διοικήσουν κι αλλαγή νοοτροπίας του νεοέλληνα. Δεν είναι εύκολο, διότι όλοι ζητήσαμε το συμφεροντάκι μας, είτε ως άτομα είτε ως ομάδες είτε ως κράτος είτε ως προμηθευτές του κράτους είτε ως μεσάζοντες. Η θεραπεία είναι μία: μπορεί ο καθένας μας, να ξεπεράσει τον εαυτό του;

Πώς μπορεί να ξεπεράσει, όπως λέτε, τον εαυτό του ο απλός πολίτης; «Η αγανάκτηση είναι δικαιολογημένη, οι βιαιότητες ορισμένων αγανακτισμένων αδικαιολόγητες και δεν οδηγούν πουθενά. Ερχονται όμως εκλογές. Εκεί θα φανεί η ωριμότητα του ελληνικού λαού, αν υπάρχει. Κι αυτό είναι ένα ζήτημα: να δούμε τον βαθμό ωριμότητας που έχει φθάσει ο ελληνικός λαός. Υπάρχει κατακραυγή του πολιτικού συστήματος, αλλά δεν δικαιολογείται εναντίον όλων των πολιτικών. Πρέπει να διαλέξουμε ανθρώπους που ενδιαφέρονται για το συλλογικό συμφέρον. Προοδευτικά πρόσωπα που θα προσφέρουν υπηρεσία υπερβαίνοντας τον εαυτό τους. Πολιτικές δυνάμεις που θα βοηθήσουν στην ανόρθωση του τόπου. Μαζί και οι διανοούμενοι: να βγουν από τον πύργο τους, να μιλήσουν, να φωτίσουν τη μαύρη εποχή που ζούμε».

Η ζωή του Εμμ. Κριαρά εκτός από μυθιστορηματική σε έκταση και γεγονότα, είναι ταυτόχρονα και ένας μίτος για την ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Γνώρισε από κοντά τον Γιάννη Ψυχάρη, βρέθηκε στη Γερμανία το 1930, στο ζόφο της ανόδου του ναζισμού, πέρασε την Κατοχή στην Αθήνα, με «αντίσταση κατά του κατακτητή», επιβιβάστηκε στο πλοίο Ματαρόα το '45 για να ολοκληρώσει τις

μεταπτυχιακές σπουδές του στο Παρίσι, δίδαξε μεσαιωνική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1950), συνέδεσε το έργο του με τη γλωσσική μεταρρύθμιση του 1976 και την καθιέρωση του μονοτονικού το 1982. Ο Εμμ. Κριαράς, ο τελευταίος μεγάλος δημοτικιστής, κατοικούσε σε ένα διαμέρισμα στην οδό Αγγελάκη στη Θεσσαλονίκη, το ίδιο από το 1959, γεμάτο βιβλία, χαρτιά, τόνους αλληλογραφίας, βραβεύσεις, μικροαντικείμενα και έπιπλα από διαφορετικές εποχές. Κυρίαρχη η παρουσία στις φωτογραφίες της συνοδοιπόρου του Αικατερίνης Στριφτού, καθηγήτριας στο πανεπιστήμιο Μακεδονίας, με την οποία είχαν παντρευτεί το 1936. Πέθανε το 2000, δεν είχαν αποκτήσει παιδιά. «Η επιστήμη είναι το καταφύγιό μου, αλλιώς η ζωή μου θα ήταν πολύ δύσκολη» είχε εξομολογηθεί σε «Γεύμα» που παραχώρησε στην «Κ» (29/11/2009).

Η κηδεία του Εμμ. Κριαρά θα γίνει την Τρίτη, στην Αγία Σοφία, στις 12 το μεσημέρι. Την επόμενη μέρα η σορός του θα μεταφερθεί στην Κρήτη, στα Χανιά. Θα ταφεί στις Στέρνες, ένα χωριό του Αποκόρωνα, όπως ήταν η επιθυμία του.

ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Πηγή: Έντυπη- kathimerini.gr